

УДК 811.161.2'282 (477.52/6)

ОЦІННИЙ СКЛАДНИК КОНЦЕПТУ «ЛЮДИНА» У ФРАЗЕОЛОГІЇ СХІДНОСТЕПОВИХ УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК

Гарбера І.В., к. філол. н.,
старший викладач кафедри загального та прикладного мовознавства
і слов'янської філології
Донецький національний університет імені Василя Стуса

У статті виявлено специфіку оцінного складника концепту «людина» у фразеології східностепових українських говірок шляхом детальної репрезентації негативно-, позитивно- та нейтральнооцінних фразеологічних одиниць. Доведено, що негативна оцінка домінує, тобто у фразеології східностепових українських говірок більш детально репрезентовано негативний портрет людини.

Ключові слова: *концепт «людина», фразеологія східностепових українських говірок, оцінний складник, ареальна фразеологічна одиниця, негативнооцінний, позитивнооцінний, нейтральнооцінний, фразеосемантична група.*

В статті виявляється специфіка оцінної складової концепта «человек» во фразеології восточностепных українських говорів путем детальної репрезентації негативно-, позитивно- і нейтральнооцінних фразеологічних одиниць. Доказано, що негативна оцінка домінує, то єсть во фразеології восточностепных українських говорів більш детально представлено негативний портрет человека.

Ключевые слова: *концепт «человек», фразеологія восточностепных українських говорів, оцінний складник, ареальна фразеологічна одиниця, негативнооцінний, позитивнооцінний, нейтральнооцінний, фразеосемантична група.*

Garbera I.V. THE ESTIMATIVE COMPONENT OF THE CONCEPT “HUMANIN” THE PHRASEOLOGY OF THE EAST STEPPE UKRAINIAN DIALECTS

The concept human has been positioned as one of the main segments of the conceptual picture of the world of Ukrainian and structured into the four components: 1) conceptual one that involves the review of the human's definitions in the lexicographical works; 2) descriptive one that is represented by the secondary sign system; 3) semantic one that is represented by the phraseoideographic paradigm of the areal phraseological units and 4) estimative one that is formed by the axiological classification of the areal phraseological units.

The article reveals the specificity of the estimative component of the concept human in the phraseology of the East Steppe Ukrainian dialects by a detailed representation of the negative-, positive-, neutral evaluative phraseological units. Research material – about 1000 areal phraseological units collected by the expeditionary method in the village Novotroitske, the village Olginka, Volnovakhsy district, Donetsk region in their numerous contextual manifestations. The study was conducted using the axiological classification of the area phraseological units, each of which was presented in the context of use. The phraseological units with a different type of assessment were identified in each of the phraseosemantic groups: “Character”, “Appearance”, “Physical state”, “Mental abilities”, “Communication”, “Emotional state”, “Social characteristics”, “Age characteristic”. It is proved that the negative evaluation dominates absolutely, that is, the negative portrait of a person is presented in more detail in the phraseology of the East Steppe Ukrainian dialects.

Key words: *concept human, phraseology of the East Steppe Ukrainian dialects, estimative component, areal phraseological unit, negative evaluative, positive evaluative, neutral evaluative, phraseosemantic group.*

Концепт *людина* у фразеології східностепових українських говірок (матеріал дослідження – приблизно 1 000 ареальних фразеологічних одиниць, зібраних експедиційним методом у смт Новотроїцьке, смт Ольгінка Волноваського району Донецької області, в їх численних контекстуальних виявах) можна кваліфікувати як один з основних сегментів концептуальної картини світу українця та структурувати на чотири складники: 1) поняттєвий, що передбачає огляд дефініцій людини в лексикографічних працях; 2) образний, репрезентований вторинною знаковою системою; 3) значеннєвий, представлений фразеоідеографічною парадигмою ареальних фразеологічних одиниць; 4) оцінний, окреслений за допо-

могою аксіологічної класифікації ареальних фразеологічних одиниць.

Мета студіювання – виявити специфіку оцінного складника концепту *людина* у фразеології східностепових українських говірок шляхом детальної репрезентації негативно-, позитивно- та нейтральнооцінних фразеологічних одиниць. Основний метод демонстрації оцінного потенціалу тієї чи тієї ареальної фразеологічної одиниці – подати її в контексті вживання.

Здатність кожної фразеологічної одиниці (як літературної, так і ареальної) виражати певну оцінку підтверджена багатьма сучасними мовознавчими розвідками. Так, на думку Г. Никипорець, цілісне значення ідіоми формують кілька окремих компо-

нентів семантики, одним із найважливіших серед яких постає оцінка (поруч із денотацією, мотивацією, емотивністю, функційно-стильовим компонентом тощо) [1]. На думку І. Чобот, оцінний компонент може бути виділений у денотативній і в конотативній частинах семантики фразеологічної одиниці, що пояснювано наявністю різних типів оцінки, зокрема раціональної й емоційної [2]. За О. Хабаровою, здатність фразеологічної одиниці виражати оцінку зумовлена образністю й експресивністю, водночас оцінне значення є одним із показників її семантичної цілісності, стійкості та відтворюваності [3]. В. Зимін виділяє шість складників: денотативний (означуване як об'єктивний клас ознак); граматичний (інформує про граматичні властивості фразеологічних одиниць); оцінний (несе інформацію про цінність відображуваного денотатом, водночас мовець співвідносить із ціннісною картиною світу все, що відбувається навколо та відбито у фразеологічних одиницях); мотиваційний (апелює до внутрішньої форми та національно-мовної картини світу); емотивний (об'єднує всі дані про почуття й ставлення мовця до позначуваного та виявляється на шкалі «схвалювати – не схвалювати»); стилістичний (передає функційно-стилістичну маркованість та регулюється чинниками соціального характеру, вказуючи на «доречність – недоречність» використання фразеологічної одиниці) [4, с. 5–6]. С. Олійник зазначає, що оцінний блок фразеологічного значення «розкриває ціннісне відношення мовця до позначуваного, і це відношення також опосередковано культурним знанням: воно співвідноситься і з системою цінностей, яка склалася в культурі, і з раціональними, щоденно-побутовими настановами соціуму, вираженими в стереотипах поведінки та соціальних кліше» [5, с. 6–7]. А. Яхіна стверджує, що оцінність як елемент фразеологічного значення «являє собою таку мовну категорію, яка певною мірою зумовлена позамовними чинниками: логічна категорія оцінки, соціальна оцінка, деонтична картина світу, ціннісні орієнтації суспільства, національно-культурні особливості» [6, с. 6]. А. Василенко зауважує, що оцінка й емоція є найважливішими компонентами в семантичній структурі фразеологічної одиниці [7, с. 63].

За твердженням Ж. Краснобаєвої-Чорної, оцінка є продуктом категоризації, визначувана антропоцентричністю, прагматичністю, суб'єктивністю, ціннісним характером, відіграє важливу роль у структурі особистості, виконуючи стимулювальну, орієнтаційну, регуляційну й інші функції. У структурі фразеологічного значення

оцінка репрезентує конотативний макрокомпонент і водночас нерозривно пов'язана з денотативно-сигніфікативним змістом [8, с. 339]. На думку науковця, за характером оцінки фразеологізми поділяються на: 1) позитивнооцінні – фразеологізми, що відповідають зоні «добре» оцінної шкали та позиціоновані як «добре», «схвалювати», «задовольняти», «цінний», «цікавити», «стверджувати», «відповідати нормі»; 2) негативнооцінні – фразеологізми зони «погано» оцінної шкали, інтерпретовані як «погано», «не схвалювати», «не задовольняти», «нецінний», «не цікавити», «заперечувати», «не відповідати нормі»; 3) нейтральнооцінні – фразеологізми нейтральної зони оцінної шкали, що містить об'єкти, не співвідносні з ознаками «добре» або «погано»; 4) фразеологізми з дифузною оцінкою – фразеологізми, значення яких містить одночасно й позитивну, і негативну оцінки; оцінке значення таких одиниць детермінує контекст. Зазначені фразеологізми можуть виступати загальнооцінними та конкретнооцінними: перші містять оцінку об'єкта та дорівнюють слову із загальнооцінним значенням; другі ж передають оцінку об'єкта й дорівнюють слову з конкретнооцінним значенням [Там само].

У межах концепту *людина* у фразеології східностепових українських говірок негативнооцінні ареальні фразеологічні одиниці утворюють найбільшу групу і становлять 81,87% від опрацьованого матеріалу (який для зручності згруповано за фразеосемантичними групами (далі – ФСГ)):

1) ФСГ «Характер»: *Женька – бабський тувель, жінка з ним не щитається просто-напросто <...>; От даже не слухай ту Соньку – в неї гадюча голівка, нехороша вона!; Він же й навчання кинув, і з роботи пішов, але чувство юмора не втрача <...>. Настоящий горобчик влітку: без нічого, але довольний життям!; Та вона ж – дракий віник настоящий! І полчася посидіть поработать не може, все біга з етаж на етаж по школі <...>; Дарина – жаба пупир-часта! Тіки й зна, шо всіх підставляти <...>; Не помага вона бабусі, ти шо! Така зря й до підлоги не нагнеться <...>; Та який з нього работнік?! Він же зря й пальцем не шевельне!; Він до того жадний, шо ладен з шагу копійку украсти <...>; До такої крутої пані і на рябій козі не під'їхати <...>. Кудам там нашому скромнязі?!; Та їй на всіх все одно – вона і ходе з заплющеними очима <...>; Дааа, вона прямо такого високого мненія про себе – і через губу язика не просуне <...>; Ти думаєш, він позиче такі гроші? Та він же й тебе ковтне з кістками і не вдавиться!; Толька – нехороший дядько, настоящий мішок із дустом!; Кать-*

ка – просто **мішок із половою**, питається всім хорошою бути – і своїм, і чужим, а в ітозі нікому <...>; Приперлась оп'ять гроші випрошувати, дістала вже <...>. Тіки й дивиться жалісливо, що **мокре гуся** якесь!; Вона такого високого мненія про себе, що прямо **на бричці не підкотитися** до неї <...>; Та бросай ти його, найдеш кращого! Він же й **підметка не стоє** твого!; Ну ти хоч би слово в ответ сказала! Це ж вообщє не твоя вина! Сидиш спокійна – **сумирна вівця** просто <...>; Та не зробиш ти ремонт, куда тобі?! Ти ж і краску неспособний нормальну купи! Тобі **тіки собак ганяти по посьолку** <...>; Не надоїло ще труситися **над кожною копійкою**? Хоть би морожене купив дитині!; Вона лицемірка страшна, здатна тіки **укусити й губи поховати**, наче й не вона <...>; Ой, йому не те, що на дівчину, на рідну маму все рівно! Настояща **холодильна камера**!; З Тоньки хоч **віник зв'язи**: її муж і сварє, і б'є даже іногда, а їй наче всьо равно <...>; Наташа ну нічо не чує, ніяких доводів – її **хоч із руж'я стріляти**, не поможе <...>; Вона не годиться на старосту, дуже безвольна – їй **хоч ширнути межі очі**, не буде результату!; Завучка їхня – **чортова куча**! Її ученики до смерті страхаються; В твого Стьопки **широке горло**, жме й сто гривень!; Да, це Стас обікрав з дружками магазин баби Зіни в чотирнадцять років <...>. Ну а шо з нього брати – сирота, то й виросла **шкура барабаняча**!; Він гаса й гаса як навіжений <...>. Видно, **юлу ковтнув** в дитинстві!; Вона даже по городу **як на вилах хode**, таких напищених я ще не бачила <...>;

2) ФСГ «Зовнішній вигляд»: Та вона така толста, шо з неї **аж жир капає**!; Ага, в жодні штани не влазе – в нього **аж сало з вух капає**!; Лерка **акваріум ковтнула** з тими пельменями й пиріжками безкінечними <...>; З тих взятюк Чернов таку вже будку наїв, аж дивитися страшно, скоро в двері не пролізе <...>; Ну він да, **велика сила** – костюми на заказ шие, бо таких розмірів ще не придумали просто <...>; І як він на неї соблазвився?! Там же ні ума, ні фігури! Тоцца, шо **вилка в туплях**!; Костя тощій зовсім, **в тріски можна взяти** свободно! Хоч би дружина відгодувала чи що <...>; Шо ж ти в мороз виперся **голий, босий і в носках**?! Хоч би шапку-шарф надів <...>; П'янка їхня кончилась тим, шо Сергій голий, **босий і з відром**, як кажуть, приперся додому <...>; Та який з нього квалер?! Він же даже розрівняти не може, **дрючок горбатий** <...>; Ти з такими шикарними обідами скоро громадну **духовку нажреш**!; В неї вже **живіт між ребрами провалився** просто, ну така вже худа, страх прямо!; Може вже почнеш нормально

їсти?! Ти ж скоро зможеш за **швабру ховатися**!; Ти її відкорми, зовсім же **кістками торохтить** <...>; Ох і красавец же! В дранті ще й **кучерявий без волос**!; Я таких тощих ще не бачила: по ній же **можна скелет вивчати**!; Її разве шо відкормити, тоді, може, хто й покличе замуж <...>. А так, це ж просто **наглядне пособіє**!; Ну не гляне ж на неї ніхто: це ж настояща **пральна дошка**, ні походки, ні фігури нормальної, тіки шо вітер не зносе <...>; Вона все життя настіки тоцца була, шо могла **у любую шпарку** пролізати <...>; Вона точно не доїда <...>. Така худюща, шо може **ховатися за удочку**; І як Крістіна рожать собирається?! Вона ж просто **ходячий скелет**, кілограм тридцять важе!; Він ну дуже вже незграбний поряд з нею – **ходячі ворота** рядом просто, якби ще вона трошки вища була, а так <...>; Ну він такий уже некрасивий вродився, нестатурний, **як з воза лопатю скиданий** <...>; Та хвате вже копіровать одна одну! Даже куртки одінакові купили. Ходите, як з інкубатора <...>; Він же рядом з Оксаною **як телевізійна башня**, вище на півметра майже, разом шо папа з дитиною, не підходять друг другу вообщє <...>;

3) ФСГ «Фізичний стан»: Та Сашкові так м'ячем по голові прилетіло – **аж в очах замиготіло в нього**!; В залі так холодно, шо в нас **аж гусяча шкура вилізла** <...>; В хлопців од голода аж **за живіт тягне** <...>; Така голодна з роботи прийшла, **аж кишки болять у мене**!; Я така голодна була – **аж на очі нічого не бачила** <...>; Так бахнуло за теріконом, в мене **аж серце закалатало** <...>; Та воно так громихнуло – в усіх аж у вухах залящало!; Так втомилась копати, аж **в носі кругло** в бідної <...>; Од цього шума в них **голова аж гуде** <...>; Боже, та не кричи, в мене вже **голова розривається** од твого ору!; Од цього твого рока в папи **голова як не лопне**, то можна сказати, обійшлося <...>; Їй од грипу так тяжко, прямо **голосу не підвести** <...>; Од його монотонного голосу в класі прям в усіх **гуде в голові** <...>; Ой, так втомилась на картошці – **і ноги не підняти**!; Я від учора нічого не їв, в мене вже **кишки злиплися**!; Єле дійшла, зовсім без сил, **кісток не чути** прямо <...>; Да, таких тощих, як Кристя, ще пошукать – **одна шкура та маслаки** ходять <...>; В Олі від тієї роботи **одні очі осталися** – так втомлюється бідна!; Батьки від того безкінечного ремонту **тіки на ногах стоять** <...>; Вона від хвороби дуже втомлена, **тіки ноги тяга** <...>;

4) ФСГ «Розумові здібності»: Та він же ж в вас справжня **бичача голова** – ну нічо не поніма <...>; Ужас! Таких дурних ще не бачив – у нього ж **вавка в голові попросту**!; Ну як вона вступати збираєть-

ся – в неї **в голові аж дзвенить же!**; Не, з такого работника добра не буде: от вже й сарай розвалюється <...>. У нього ж **голова з туловищем не друже**, от і строїв з гіпсокартону!; Та що ти верзеш таке?! **Головою вдарився** чи як?!; Льошка – **дурак спереду і ззаду**, от і возиться вже десять літ в гаражі, нічо не заробатавши <...>; Ой, даже не питай там порад, в неї **засняділо в мозгах** абсолютно!; Ти **зірвався вниз головою** – в такому віці з парашутом стрибати?!; Сонька зовсім **зірвалася з тормозів** – уже й не поміта, що верзе <...>; От же ж **йолопень-телепень!** Ну як можна було свій собствений адрес забути?!; Вона коли старається щось умне сказати, прям чути, як в неї вовсюмозги **риплять** <...>; В тебе **криша поїхала** вже зовсім?! Як ума хватило спустити всі гроші на автоматах?!; В неї **макітра не варе** просто! Кудя їй той університет?!; Вона якась **малохольна людина** – тіки й робе, що в потолок дивиться, ні на що вніманя не обраща <...>; Він же **об стінку малим ударився**, я більш дурнуватих просто не зустрічала!; Парень **прибитий сирим віником**: і в школі на двойки учився, і дальше нікуди не поступив <...>; Валька **сапогом прибитий**, в тридцять п'ять по слогам чита <...>; Боже, ну ти й **солом'яна башка!** Таку просту загадку розгадати не зміг!; В тебе **тормоза отказали** чи як?! Зовсім з ума зійшов <...>. Як же можна було таке лягнути старшій людині?!; Ти **трактором переїханий?** Не можна ж робити укол з воздухом у шприці!

5) ФСГ «Спілкування»: Вона ж **настало бабське радіо!** Всі плітки по посьолку збира <...>; Їй нічо розповідати не можна – все ж село знатиме на ранок, вона ж **настало бабський телефон просто!**; Ти нормально відповісти можеш? Може, досить вже **балакати крізь губу?** Ой, хвiate вже **брехні розводити!** Не заробляють стіки в магазині!; Менше секретничай з неї! В такої **вода в роті не задержиться** <...>; З усіма і кожним триндять почом зря – **всьому селу кума** <...>; Та хвiate вже **давати масляні вишкарки!** Ні в жизнь не повірю, що ця хата стіки стоє!; Йому аби **закрити піддувайло** <...>. Даже з друзями говорити не любе; Тобі лиш би **збити бучу**, спокійно балакати просто неспособна <...>; Взав і **змішав з грязюкою** <...>. Як можна було рідну сестру так обізвати?!; Та хвiate вже **з пальця сміятися!** От зовсім же нічо смішного!; От зо всім соглашається – з чим надо, з чим не надо <...>. Шо ото якась **кивай-дерево!**; Та сусіди ховаються по вечорах: так вона вже на бідного чоловіка свариться, аж страшно! Шо не п'ята, так вона почина **крючки збирати** <...>; Вона зна все про всіх – і шо надо, й шо не надо

просто <...>. **Настало мєсна газета!**; Та не, мовчить весь час **мов жабу ковтнув**, набрид прямо <...>; Шо ж ти мовчиш все время, **мов язик одкусив?**; Та з ним же й побалакати нормально не виходить, він же **ні тпру, ні но!**; Таку пліткарку ще пошукати – **настало посьолочне радіо!**; Та нічо він важного не розкаже, який смисл питати?! Він же просто **пустомеля-пустозвон!**; Ой, та хвiate тобі **чесати гриву**, чути твої побрехеньки!

6) ФСГ «Емоційний стан»: Не могу вже дивитися на це, плакати хочеться, **аж груди розпирає!**; Йому так стидно стало, шо в бідного **аж ніс почервонів** <...>; В неї від таких пошлх шуток **аж п'яти почервоніли** <...>; Від тих новин в неї **аж серце зайшлося** од хвилювання <...>; Ну й дістав же ти своїми тупими нотаціями – мені **аж скули зводять!**; В нього од переляку **аж сорочка пополотніла**, з детства собак же боїться нещасний <...>; Ми як почули про аварію, так в нас **аж у носі закутило!**; І слова йому не скажи, зразу глаза вилуплює і **б'є буруна** – якийсь бешений просто!; Вона від такої висоти може **в ріжок накласти**, з детства ж боїться атракціонів; Та хвiate вже **гавкати як скажена собака!** Всі ж ошибаються, заспокойся нарешті!; Заглохла істеричка – в неї **гівна перегоріли просто!**; Сидить, **дивиться чортом** <...>. Лучче поки не ходи до неї, начне орать; Шо ж ти так прямо розізлився? Він же ненавмисне зламав. Досить вже **мітати ікру!**; **Наковальня остила**, слава богу <...>. А то вже всіх перебрехала, даже дід з дому втік; Тіки й робе, шо сльози втирає – просто **плакуча гітара**, сил вже нема з нею!; От нічо в неї не виходе, розстроїлася зовсім – вже й **поклала вуха на спину** <...>; Шо ви кричите, шо якісь **скажені качки?** Вспокійтеся нарешті! Досить драгуватися!; Шо ти ходиш **у воді вмочений?** Хто вже обідив?; Пришла **хмара хмарою**, мало шо не рида – опять з мужем погризлись <...>; З учора Пашка **ходе тінню** – видно, Светка опять по мужиках пішла <...>;

7) ФСГ «Соціальна характеристика»: Та це ж якась **Васька бабина сестра!** Ніхто його й за рідню не щита!; Да, Машці з таким мужем негодящим тіки й лишається, шо весь оставшийся вік колготити без денег <...>; У самого **вітер у карманах гуляє**, а послідне на бухло трате <...>; І друге в Морозихи **вітром навіяне, в подолі принесене** <...>. Була молода, путалась з женатими; Та в Тоні ж в університеті своя **волохата лапа**, так вона і поступила!; Йому й хліба дітям ні за шо купити! **В кишені аж гуде** в бідологи <...>. Шо є, жена на водку спуска; Ніколи на зборах гроші не здає – нема ж: **голіший од миші бідний**

<...>; **Незваний гість дуже татарина!** От і гони їх к чорту!; Батько його – якась **пишна цяця**, от і отмазав сінка і друзів його од тюрми <...>; Його мамка нагуляла, **син Ветрова** <...>. От і сам безпутний став; Да, нормальний же чоловік з нього вийде, він же **слабий на передок**, переспить з усіма сусідками по вулиці <...>; І діти роздягнені зимою бігають, як мати не заробля нормально. Микаються всі, шо **церковні миші якісь** <...>;

8) ФСГ «Вікова характеристика»: Ой, ну куда він преться?! Не піде вона за діда! З нього аж **потрох сипиться ж** <...>; Едік і зі школи пішов <...>. Через возраст важко стало, в діди записався вже <...>; Діда вже **годи накривають** <...>. От нашо йому на старості лет той кредит здався?!; У Фільки твого **на голові іній, а в голові вітер** <...>. Всю пенсію на морі спустив; Іван вже начав **ромашками тхнути**, йшов би вже на пенсію!

Позитивно оцінні ареальні фразеологічні одиниці становлять 12,89% опрацьованого матеріалу:

1) ФСГ «Характер»: Ваську правильно виховують – гарний хлопчик, з нього **два буде**; Молодець Машка: і по телефону говоре, і посуду миє, і підлогу підміта – **завелася семиділиха!**; Господи, ти хоч чо-го-небудь боїшся? От щоб доказать, шо тобі нічо не страшно, **і чорту в пащу залізеш** <...>; Мама з нічого смачний пиріг спекла! Правду папа каже, шо в неї **майстрова жила!**;

2) ФСГ «Зовнішній вигляд»: Такий вже красивий хлопець – **з воску злитий попросту!**; Анжелка – дівка на всі сто, мужики так голови і зворачують <...>; Я таких красивих ще не бачив: вона **писана ікона** просто!; Маруся хорошенька, маленька, як **іграшка!** Не дивно, шо в неї всі влюбляються!;

3) ФСГ «Фізичний стан»: Артем сам шифонер відсунув, сильний такий, **бугая піднімає**; Вовка тобі всю мебель за раз перетяга: **волова жила** в нього, шо ти хочеш <...>; Він у свої сімдесят два **настоящий гвіздочок сталевий**, і не віриться, шо на пенсії!; Його здоров'ю можна позавидувати: він же **йодом мазаний, зеленкою облитий!**;

4) ФСГ «Розумові здібності»: Та, він же ж не первий раз з адвокатами розбирається, виріше все і в цей раз – **битий вовк!**; Ваня щось як втовче в голову, так промається, поки не розбереться до кінця; Молодець! Розумний! **Звізда горить у лобі** в вашого синочка!; Ну так конешно він розбереться – **не пальцем деланий!**;

5) ФСГ «Спілкування»: Ти маєш вуха **настовбурчити** і уважненько слухати! Тоді все поймеш точно!; Ну шо ти перед нею **душу виворачуєш**, воно ж піде і по всьому посьолку роздзвоне <...>; Маруся – розумниця: балакає, **зерно від полови відділяючи**; Вона всім нравиться, кождому **підійшла під характер**;

6) ФСГ «Емоційний стан»: **Наївся смішного борщу** й ходе усміхнений, весело йому <...>; Вже лекше, **наче печаль потиснулась** у мене; Віта завжди регоче, **ніби смішинку з'їла**; У Лери це завжди виходить, у неї дуже виразний погляд: подивиться, **як рубель подарує**;

7) ФСГ «Соціальна характеристика»: Ну, Даша й Наташа просто як сестрички, от вже подружки – **водою не розмити їх!**; Роботують оба як прокляті, от і живуть як у Христа за пазухою; Мохови все життя **катаються як сир у маслі** – ну та шо ж, самі на все заробляють!; Пригоди **щодня малину ідять** <...>. Ну та мають право, самі заробили!;

8) ФСГ «Вікова характеристика»: Тьотя Валя – **божий одуванчик**, вже дуже старенька, а все рівно сусідів провідує кожду неділю; Бабця – **божий одуванчик**, ні разу слова злого не сказала нікому <...>; Ну шо, **юний орел?** Готовий в армію?; Конешно, берем! Такий **юний орел** нам пригодиться!

Нейтральнооцінні ареальні фразеологічні одиниці – найменша за численністю група (5,24%):

1) ФСГ «Характер»: Да, вона настояща копія баби: шо ж, **гени пальцем не задавиш!**; Нічо поганого сказати не можу, він – **ще загадка для всіх, настоящий сирій коник** <...>;

2) ФСГ «Фізичний стан»: Соня **аїста виглядає**, вже й коляску з Вадимом купили <...>;

3) ФСГ «Соціальна характеристика»: Ну а шо ж? Конешно, вийде за нього – **спіла дівка** ж уже <...>.

Отже, оцінний складник аналізованого концепту представлений через послідовне виокремлення позитивно-, негативно- та нейтральнооцінних фразеологізмів із залученням їх безпосереднього контекстуального вживання, цей складник виступає і як самодостатній, і водночас як компонент культурного кодування й ідеографічного членування. Негативна оцінка домінує, тобто у фразеології східностепових українських говірок більш детально репрезентовано негативний портрет людини. У майбутньому плануємо розподілити зібрані ареальні фразеологічні одиниці за більш деталізованою шкалою оцінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Никипорец Г. Фразеологические единицы русского языка в прагматическом аспекте: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01. М., 2000. 213 с.
2. Чобот І. Оцінка як функціонально-семантична категорія. Нова філологія. 2002. № 3. С. 130–137.
3. Хабарова О. Роль ФЕ в национально-культурной картине мира. Актуальные проблемы преподавания гуманитарных дисциплин в школе и вузе. Мичуринск: Изд-во МГПИ, 2003. С. 180–182.
4. Зимин В. Оценочно-эмотивная амбивалентность фразеологических единиц в современном русском языке. Слово: фольклорно-диалектологический альманах. Языкознание. Вып. 3. 2005. С. 5–6.
5. Олійник С. Оцінні фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах: лінгвокогнітивний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне та типологічне мовознавство». Донецьк, 2008. 22 с.
6. Яхина А. Оценочность как компонент значения фразеологических единиц в русском, английском и татарском языках (на материале глагольных фразеологических единиц, обозначающих поведение человека): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Казань, 2008. 226 с.
7. Василенко А. Оценочно-эмотивное содержание русских и французских фразеологизмов. Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2010. № 1 (5): в 2-х ч. Ч. I. С. 63–65.
8. Краснобаева-Чорна Ж. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір. Вінниця, 2016. 413 с.